

rował nią O. Dr Letus Szpucha. Różnorodna była problemtyka jej posiedzeń ze względu na zapotrzebowanie terenu. I tak: O. Mgr Augustyn Chadał OFM bern, podał *Rzut oka na bibliistykę polską na przestrzeni ostatniego pięćdziesięciolecia* (11. II. 1974), O. Mgr Bogumił Migdał OFM bern, mówił o *Roku Świętym i jego realizacji duszpasterskiej* (5. III. 1974). Ks. Jan Lesiak, Pallotyn, zajął się *Duszpasterstwem powołań po Soborze Watykańskim II* (13. V. 1974). O. Dr Czesław Teklak OFM bern, wygłosił referat nt. *Zródła dotyczące istnienia Jezusa Chrystusa w ujęciu religioznawstwa marksistowskiego* (24. V. 1974). Ks. Prof. Dr Bolesław Przybyszewski referował problem *Kultu Królowej Jadwigi w narodzie polskim* (28. V. 1974) a Ks. Dr Wacław Świerzawski, *Homilia w Ewangelii niedzielnej, jej treści i metody* (21. X. 1974).

Nowoutworzona sekcja ogólna w Tarnowie, na czele której stanął Ks. Dr Leopold Regner, już na początku swego istnienia wykazała prężność organizując w krótkim czasie cztery posiedzenia z następującymi referatami: Ks. Dra Wojciecha Kani, *Idea dziewictwa u św. Jana Chryzostoma* (22. X. 1974), Ks. Prof. Wawrzyńca Gnutka (19. XI. 1974), Ks. Doc. Dra habil. Michała Hellera i Ks. Dra Leopolda Regnera *Istnienie i rzeczywistość* (10. XII. 1974). Zebrania odbywały się w Seminarium Duchownym w Tarnowie.

III

Sekcja wydawnicza kierowana przez Ks. Prof. Dra Stanisława Grzybkę wydała kolejny 27 rocznik dwumiesięcznika *Ruch Biblijny i Liturgiczny* w nakładzie 3200 egz., *Analecta Cracoviensia* t. IV w nakładzie 900 egz. i *Materiały Kongresu Bibliistów* (mała poligrafia) w nakładzie 400 egz. Ma ona swoją siedzibę w Częstochowskim Seminarium Duchownym w Krakowie, ul. Bernardyńska 3.

IV

W roku 1974 liczba członków zwyczajnych i wspierających PTT wzrosła do 208, co jak na towarzystwo naukowe jest liczbą wysoką. Wszyscy oni otrzymali Statut PTT powielony.

Kraków—Częstochowa

KS. JAN KOWALSKI

Ks. Jan Szlaga

HENRY JOEL CADBURY (1883—1974)

7 października 1974 r. zmarł w Haveford H. J. Cadbury, jeden z najbardziej znanych bibliistów amerykańskich, a zarazem działacz społeczny.

Urodził się 1 XII 1883 w Philadelphii w rodzinie o długiej tradycji kwakerskiej. Studia z filologii greckiej i filozofii odbył w Haveford College; w wieku 21 lat uzyskał stopień Master of Arts (odpowiednik naszego magisterium nauk humanistycznych) na uniwersytecie Harvard, a w 1914 r. na tymże uniwersytecie doktorat z filozofii na podstawie pracy *The Style and Literary Method of Luke* (Harvard 1919—20). Jakkolwiek pozostał związany ze swym macierzystym Haveford College, regularne wykłady z filozofii i literackich zagadnień Biblii miał na uniwersytecie Harvard

(1914—26 i 1934—54) i na Bryn Mawr College (1926—34). W 1933 r. uzyskał doktorat z nauk o literaturze w Haverford College, a 1937 doktorat *honoris causa* z teologii uniwersytetu w Glasgow.

Oprócz pracy naukowo-dydaktycznej prowadził rozległą działalność w towarzystwach naukowych i społecznych. Był sekretarzem *Society of Biblical Literature* (1916—33) i *American Schools of Oriental Research* (1934—54). Nazwisko jego figuruje na liście członków-założycieli powstałej w 1938 r. *Studiorum Novi Testamenti Societas*, której w latach 1958/59 był prezesem. Już podczas studiów związał się z *American Friends Service Committee* (AFSC), pełniąc z jego polecenia w latach 1917—20 funkcję inspektora ośrodków opieki nad dzieckiem w Niemczech; dwukrotnie (1928—34 i 1944—60) był prezesem Komitetu.

W pracy naukowej Cadbury'ego można wyróżnić trzy nurty zainteresowań naukowych: studia historyczno-lingwistyczne NT (zwłaszcza nad Łk i Dz), badania społecznego kontekstu wczesnego chrześcijaństwa oraz zainteresowanie historią kwaków.

Już w pracy doktorskiej z 1914 r. postawił konsekwentnie przestrzeganą zasadę, iż studia historyczno-teologiczne nad NT muszą być poprzedzane gruntownymi studiami lingwistycznymi. Tego typu prace podjął przede wszystkim nad obydwoma dziełami Łukasza. Stwierdził m. in., że zarówno w III Ewangelii, jak i w Dz, spotykamy nie tyle słownik LXX, ile raczej odbicie całej ówczesnej kultury, gdyż znaczny procent słownictwa Łukaszeckiego znany jest również z innych utworów świata starożytnego. Podważał także przesadne akcentowanie Łukaszeckiego słownika medycznego, jakoby on już sam w sobie miał stanowić dowód, iż autor Łk i Dz był lekarzem. W. K. Hobart wyróżnił 400 wyrazów, które miałyby należeć wyłącznie do współczesnej Łukaszeckiej terminologii lekarskiej, natomiast Cadbury stwierdził, iż 90% takich wyrazów zna także LXX, Józef Flawiusz, Plutarch i Lucjan, pozostałe zaś 10% można wprawdzie uważać za terminy techniczne z zakresu medycyny, nie tak jednak specjalistyczne, by nie mógł ich znać każdy człowiek wykształcony. Wykazał także, iż Łk i Dz charakteryzują się tak podobnym językiem, że na pewno pochodzą od tego samego autora.

Z innych prac poświęconych Łukaszeckiemu, a zwłaszcza *Dziejom apostołskim*, odnotować trzeba filologiczne przyczynki *Lexical Notes on Luke-Acts* oraz znaczny udział w dziele *Beginnings of Christianity*. Part I: *The Acts of Apostles* (London 1920—33), wydanym w 5 tomach. Cadbury'emu powierzono dokonanie wespół z K. Lake przekładu i komentarza Dz oraz opracowanie kwestii szczegółowych, spośród których najcenniejsze są monograficzne omówienia summariów z Dz, a także procesu Pawła Apostoła w świetle ówczesnego prawa rzymskiego. Z ostatnich lat działalności Cadbury'ego pochodzi artykuł o eschatologii *Dziejów*.

H. J. Cadbury był tym, kto krajom języka angielskiego przyswoił zasady metody historii form, sam ukazując zastosowanie *Form-Traditions- i Redaktionsgeschichte* do Ewangelii Łukasza i *Dziejów*. Z tą problematyką wiąże się także studia Cadbury'ego nad „Jezusem historii”, przy czym bardziej był zainteresowany — zgodnie ze swym nastawieniem filozoficznym i filologicznym — tym, „jak Jezus myślał, aniżeli tym co myślał”. Przestrzegał jednocześnie przed zbyt daleko idącymi próbami reinterpretacji nauki Jezusa.

Kontekstowi społecznemu wczesnego chrześcijaństwa poświęcił już jedną ze swych pierwszych publikacji, w której omówił antymilitarystyczne nastawienie pierwotnych gmin kościelnych, by w obszerniejszej monografii dać bogatą dokumentację stosunków między chrześcijaństwem a starożytnością. W starożytnym chrześcijaństwie szukał przesłanek dla religij-

nego ruchu kwakrów. Jedną ze swych pierwszych prac naukowych poświęcił historii kwakrów norweskich.

H. J. Cadbury był człowiekiem ogromnie cenionym zarówno za swe kompetencje naukowe, jak i za rozległą działalność w towarzystwach naukowych i społecznych. Przyznanie w 1947 r. pokojowej nagrody Nobla kwakrom amerykańskim (współ z kwakrami z Wielkiej Brytanii) w dużej mierze było zasługą Cadbury'ego, zaangażowanego w ruch na rzecz pokoju światowego.

Lublin

KS. JAN SZLAGA

Ks. Bogusław Nadolski, TChr

IN MEMORIAM A. J. JUNG MANN (1889—1975)

W niedzielę 26 stycznia 1975 r. w godzinach rannych Pan odwołał do wieczności znanego i słynnego znawcę liturgii A. J. Jungmanna.

Jungmann wyświęcony na kapłana w 1913 r. w diecezji Brixen, w rodzinnym Tyrolu, pracował przez 4 lata w charakterze wikariusza w górskiej parafii. Pasjonował się katechizowaniem dzieci i młodzieży. Lud, któremu posługiwał, był bardzo pobożny. Niemniej wiarę traktował w kategoriach obowiązku. Zwróciło to uwagę młodego kapłana, który za cel postawił sobie m. in. kształtowanie świadomości, że ewangelia jest radosnym posłannictwem zbawienia. W tym już czasie redaguje projekt pierwszej książki, w której usiłuje ukazać życiodajną jedność katechezy skoncentrowanej na osobie Jezusa, który jest nie tylko „Dobrym Bogiem”, lecz przede wszystkim Pośrednikiem. Dzięki takiemu ujęciu katechizacja wiązała się mocniej z życiem sakralnym, a nie jak dotychczas — zbyt jednostronnie z aplikacjami moralnymi.

Ten krótki pobyt na parafii należy podkreślić. Jungmann bowiem do końca życia będzie liturgistą o wyraźnym nachyleniu duszpasterskim. Odany teorii utrzymuje kontakty z duszpasterzami, by im przekazać bezpośrednie sugestie. Dla niego liturgia nie była nigdy celem samym w sobie. Nie zaskakuje nas również późniejsze stwierdzenie Jungmanna, że liturgia to nie służba Boża „secundum libros a Sede Sancta approbatus”. Autor *Missarum Sollemnia* widzi liturgię wszędzie tam, gdzie gromadzi się Lud Boży na modlitwę, gdzie modli się, karmi Chrystusem.

Na taką postawę w działalności naukowej, jak i w całym życiu, a zwłaszcza na bezpośrednie ukierunkowanie się Jungmanna na liturgię, wywarł wpływ inny znany liturgista Pius Parsch († 1956) Ich kontakt zaczął się od „przypadkowego” spotkania dwóch młodych kapłanów przebywających na wypoczynku i odbywających wspólnie wakacyjne marszrutę. Kontakt ten sprawił, że Jungmann pozostał przez całe życie wiernym „rzecznikiem liturgii ludu (*Volksliturgie*), której powstanie zawdzięczamy właśnie P. Parschowi.

Po 4 latach pracy duszpasterskiej Jungmann wstępuje do zakonu Jezuitów. Podejmuje dalsze studia na Fakultecie Teologicznym w Innsbrucku — w kolegium Jezuitów. Po ukończeniu studiów pozostaje na uniwersytecie w charakterze wykładowcy teologii pastoralnej (Katechetyka, Pedagogika, Liturgika). Hitlerowska polityka kulturalna zamyka Fakultet Teologiczny.